

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI VE ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

MÜŞERREF KÜÇÜK

Yerel Yönetimler Yüksek Lisans Mezunu

E-posta: muserrefkucuk@gmail.com

GÜL GÜNEŞ

Atılım Üniversitesi, İşletme Fak., Turizm ve Otel İşletmeciliği Bölümü

Yrd. Doç. Dr.

E-posta: ggunes@atilim.edu.tr

Özet

Çevre ile uyumlu kalkınma kavramının temeli olan sürdürülebilirlik kavramı ilk kez 1987 yılında “Ortak Geleceğimiz” isimli Brundtland Raporunda ortaya konmuştur. Sürdürülebilirliğin; ekonomik, çevresel ve sosyal sürdürülebilirlik şeklinde üç boyutu bulunmaktadır. Gün geçtikçe artan çevre kirliliği uluslararası çevre dostu örgütlerin, sivil toplum kuruluşlarının (STK) ve bilim adamlarının çalışmaları da dünyada buzulların erimesi, ozon tabakasının incilmesi gibi sonuçlarla karşımıza çıkan çevre kirliliğini geri çevirmeye yönelik adımlar atılmasını gerektirmektedir. Bu nedenle önlemler alan, çevre konusunda duyarlı davranan kuruluşlar daha önemsenir olmuş; çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması konusu STK’ların aktif olarak çaba gösterdikleri alanlardan biri haline gelmiştir. Bu noktalardan hareketle bu bildiriye, STK’larda yer alan temsilcilerin sürdürülebilirlik algısının yanı sıra doğa koruma ile çevresel sürdürülebilirlik konusundaki düşüncelerinin ve bu konuda yapmakta oldukları çalışmaların ortaya konması hedeflenmektedir. Bu amaçla nitel araştırma tekniği kullanılarak STK temsilcileriyle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiş ve elde edilen veriler doğrultusunda öneriler ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Sivil Toplum Kuruluşları (STK), Doğa Koruma, Sürdürülebilirlik, Çevresel Sürdürülebilirlik.*

Alan Tanımı: *Çevre Ekonomisi (Çevre ve Kalkınma; Sürdürülebilirlik)*

NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS AND ENVIRONMENTAL SUSTAINABILITY

Abstract

The concept of sustainability which is the foundation of the concept of development compatible with the environment was revealed for the first time in 1987 in Brundtland Report called "Our Common Future". Sustainability has three dimensions in the form of the economic, environmental, and social sustainability. Ever-increasing environmental pollution, international eco-friendly organizations, non-governmental organizations (NGOs), and the work of scientists in the world force us to take steps towards turning back the environmental pollution appearing with the consequences such as pollution of the sea, glaciers melting, ozone depletion. For this reason, the organizations which have acted sensitively about the environment and taken measures, have been complimented by more; the issue of ensuring environmental sustainability has been one of the areas in which NGOs make effort actively. From these points, it is aimed to reveal nature conservation and environmental sustainability, as well as on the perception of sustainability ideas and the work of the representatives of NGOs in this regard. For this purpose, in-depth interviews were set out with representatives of NGOs by using qualitative research techniques and recommendations were made in accordance with the data obtained.

Keywords: *Non-Governmental Organizations (NGOs), Nature Conservation, Sustainability, Environmental Sustainability.*

JEL Code: H , Q Environmental Politics (Environment and Development; Sustainability)

1. SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI (STK) VE ÇEVRESEL SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK

1983 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun yürüttüğü çalışmaların sonucunda 1987 yılında "Ortak Geleceğimiz" isimli bir rapor yayınlanmıştır. Bruntland Raporu olarak da adlandırılan raporda ortaya konan sürdürülebilir kalkınma kavramı günümüzde de

önemini büyük ölçüde korumaktadır (Emrealp 2005:14). Raporda yer aldığı şekliyle sürdürülebilir kalkınma, “Bugünün gereksinimlerini, gelecek nesillerin kendi gereksinimlerini karşılama olanaklarını tehlikeye atmadan karşılayan kalkınmadır” (United Nations, 1987).

Sürdürülebilir kalkınma, sosyal, ekolojik, ekonomik, mekansal ve kültürel boyutları olan bir kavramdır (Afacan ve Demirci Güler, 2011: 904). Sürdürülebilir Kalkınma; Ekolojik denge ile ekonomik büyümeyi birlikte ele alan, hem doğal kaynakların etkin kullanımını sağlayan ve çevresel kaliteye önem veren hem de gelecek kuşakların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmelerini tehlikeye sokmaksızın bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilen bir modeldir. Bir ülkede sürdürülebilir kalkınmanın sağlanabilmesi ekolojik sürdürülebilirlik, ekonomik sürdürülebilirlik ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasıyla gerçekleşecektir (Alagöz, 2007: 3-4).

Çevresel sürdürülebilirlik, doğal kaynakların sürekliliğinin sağlanması anlamına gelmektedir. Kaynakların kullanım düzeyinin bu kaynakların kendini yenileme hızını; salınan kirleticilerin oranının, doğal kaynakların bu kirleticileri işleme tabi tutma hızını aşmaması gerekmektedir. Biyo-çeşitliliğin; insan sağlığının; hava, su ve toprak kalitesinin; hayvan ve bitki yaşamlarının korunması da çevresel sürdürülebilirlik içinde yer almaktadır (Kaypak, 2011: 26). Brezilya'nın başkenti Rio De Janerio'da 1992 yılında yapılan Çevre ve Kalkınma Zirvesi'nde, çevresel sürdürülebilirliğin objektif politikalar yardımıyla korunması ve geliştirilmesi için gerekli çalışmaların başlatılması yönünde karar alınmıştır. Bu konudaki iddialı çalışmalardan biri Çevresel Sürdürülebilirlik İndeksi (ÇSİ)'nin hazırlanmasıdır. Bu indeks World Economic Forum, Yale Üniversitesi ve Columbia Üniversitesi tarafından birlikte hazırlanmaktadır. İndeks 67 alt değişken verinin kullanılması ile hesaplanan 22 göstergeden oluşur. Bu 22 gösterge ise çevresel sistemin kalitesi, bu sistemin stres seviyesi, insan nüfusunun çevresel bozulmaya karşı hassasiyeti, çevresel strese karşı sosyal ve kurumsal kapasitenin ölçüsü ve global temizlikçilik olmak üzere 5 değişkenden oluşan bir temel yapının değerlerini ifade etmektedir (Güney ve Bakırtaş, 2011: 233).

Gün geçtikçe artan çevre kirliliği uluslararası çevre dostu örgütlerin, sivil toplum kuruluşlarının (STK) ve bilim adamlarının çalışmaları da dünyada buzulların erimesi, ozon tabakasının incilmesi gibi sonuçlarla karşımıza çıkan çevre kirliliğini geri çevirmeye yönelik adımlar atılmasını gerektirmektedir. Bu nedenle önlemler alan, çevre konusunda duyarlı davranan kuruluşlar daha önemsenir

olmuş; çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması konusu STK'ların aktif olarak çaba gösterdikleri alanlardan biri haline gelmiştir (Güneş, 2011: 46).

Çevresel faktörlerin önemine ve doğaya zara veren üretim faktörlerinin yoğunluğuna dikkati çekmek amacıyla dünyada adını tüm dünyaya duyuran Green Peace (Yeşil Barış) gibi birçok çevreci STK bulunmaktadır. Türkiye'de de, 1213 adet çevre ve doğal hayatın korunması alanında faaliyet gösteren dernek bulunmaktadır (İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı, 25 Ocak 2013).

2. ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Araştırmanın amacı, gelişmekte olan ülkeler için oldukça önemli olan çevresel sürdürülebilirlik konusunda Türkiye'deki STK'ların görüşlerini ve bu konuda yapmış oldukları çalışmaları ortaya koymaktır.

Bu araştırmanın yönteminin ana temeli; toplam altı STK temsilcisi ile gerçekleştirilen, yarı yapılandırılmış altı soru içeren derinlemesine görüşmeler üzerine oturmaktadır. Derinlemesine görüşmelerin sonuçları analiz edilirken toplanan verilerin özgün 'orijinal' formuna mümkün olduğu kadar sadık kalınmıştır. Ayrıca, konuya ilişkin yerli ve yabancı detaylı literatür taraması da yapılmıştır.

3. ARAŞTIRMA BULGULARI

3.1. Derinlemesine Görüşmelerden Elde Edilen Veriler

Araştırma kapsamında gerçekleştirilen derinlemesine görüşmeler;

- 10.01.2013 tarihinde WWF-Türkiye Doğal Hayatı Koruma Derneği (Kuruluş:1975) Doğa Koruma Yönetmeni (DKY) Başak ÇALIŞKAN AVCIOĞLU;
- 16.01.2013 tarihinde Doğa Derneği (Kuruluş: 2002) Genel Müdürü (GM) Engin YILMAZ;
- 18.01.2013 tarihinde Doğa Koruma Merkezi (Kuruluş:2004) Doğa Koruma Direktörü (DKD) Bahtiyar KURT;
- 04.02.2013 tarihinde Kırsal Çevre Sorunları Derneği (Kuruluş:1989) Başkanı (DB) Ahmet DEMİRTAŞ;
- 28.02.2013 tarihinde Tema Vakfı (Kuruluş:1992) Ankara Temsilcisi (TEMA.AT) Mukadder EKREMOĞLU ve

- 04.03.2013 tarihinde Genç Girişim Yönetişim Derneği (Kuruluş:2003) Başkanı (DB) Nezh ALLIOĞLU) olmak üzere altı STK temsilcisi ile yapılmıştır.

3.1.1. Sürdürülebilir Kalkınma Nedir?

(WWF.,DKY) Doğal alanları tahrip etmeden ve doğal kaynakları tüketmeden kalkınmanın gerçekleştirilmesidir. (DD.,GM) Şu anda dünyada %90'ın üzerinde insan kaynaklı faaliyetlerle bir yokoluş süreci yaşıyoruz. Kitlemel üretim metotlarının uygulanmaya başladığı sanayi devrimi o döneme dek ulaşan bir şey. Sürekli kaybeden bir durumdayız. Zararı yaratan kurumsal politikaları ve özel tüzel kişiliklerin şirketlerinin politikalarını eleştirirken bunun içerisinde çıkmış bir kavram olarak görüyoruz. Dünyaya bu kadar zarar veriyoruz bari yaparken de biraz bir şeylere dikkat edelim sürdürülebilir bir hale getirelim deniliyor. Sürdürülebilirlik kavramını genel olarak eleştiriyoruz ve samimi bulmuyoruz. (DKM.,DKD) Kaynakları tüketmeden kalkınmanın dengeli ve sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirilmesidir. (KÇSD.,DB) Ekonomik, sosyal, teknik, politik bütün boyutları gözetilerek önceden planlanması ve planlara uygun bir şekilde uygulanmasıdır. Bir toplumda kalkınma sağlığı, eğitimi, bilimi, ekonomiyi iyileştiren çalışmaların bütünüdür. Bunlardan bir tanesi olmazsa bunun adı kalkınma olmaz. Avrupa 1700-1800'lü yıllarda doğal kaynakları ormanları tahrip etti kalkınmadı mı? Sürdürülebilirlik bir yanılsamadır bana göre. Örneğin DPT, bir çalışma yapmış. Akarsularımız üzerine 600 tane akarsu tipi hidroelektrik santral kurabileceğini öngörmüş. Şu anda 1700 tane izin verilmiş. Bu sürdürülebilir kalkınmaysa sürdürülebilirlik mi oluyor şimdi? Yani 1100 tanesini fazla yapıyorsun demektir. Türkiye'de bir tane örgütün, kişinin görüşü dikkate alınır mı? sanmıyorum. O zaman sürdürülebilirlik anlamsızlaşıyor. Bütün bunları gözetmeniz bile sürdürülebilir olmuyor. (TEMA.,AT) İhtiyaçlarını gelecekteki nesillerin beklentilerini yok etmeden karşılayan toplum sürdürülebilir toplumdur. Sürdürülebilirlik, sürekli artan tüketen ve nüfus yerine, sürekliliği kalıcılığı ve makul sayısı insan için güvenli bir geleceği vurgular. Kalkınma planlarında gelecek nesillerin ihtiyaçlarını düşünerek var olanları korumak ve nüfus faktörünü göz önünde tutmak önemlidir. (GGYD.,DB) Sürdürülebilir kalkınma; insanoğlu ile doğa arasındaki dengeyi kurarak, doğal kaynakları tüketmeden, bugünün ihtiyaçlarının karşılanması ve kaynakları gelecek nesillere taşıyabilmektir.

3.1.2.Çevresel Sürdürülebilirlik Hakkında Ne Düşünüyorsunuz?

(WWF.,DKY) Çevresel sürdürülebilirliğin iki boyutu vardır. Bir tanesi doğal alanların hiç insan olmadan sürdürülebilir bir şekilde yaşamını idame ettirilmesi olarak düşünülebilir. Bir de içine insan faktörünü de koyarsak sonuçta çevrenin bir parçası da insan olduğunu düşünürsek insanın da doğal çevrede hem varlığını sürdürmesi hem de doğayı tahrip etmeden yaşamın devam ettirilmesi şeklinde düşünülebilir. Dolayısıyla aslında bu soruya nerden baktığımız önemli. Bir doğal kaynağın doğrudan korunmasını hedefliyorsak tabi ki bunun tüketmeden olduğu gibi korunması da bir sürdürülebilirlik olabilir. Ya da insanın yaşadığı bir çevreden baktığımız zaman da insanın oradaki doğal kaynakları tüketmeden hem kendi varlığını sürdürmesi hem de doğayı yaşatması, devam ettirmesi olarak düşünülebilir. (DD.,GM) Rio+20 sürdürülebilirlik son 20 yıldır o kadar çok eleştirildi ki, artık sürdürülebilirlik kavramını uluslararası politikalar bile bırakmak durumunda hissediyorlar ve yeni bir kavram ortaya çıkıyor. Yeşil ekonomi diye bir kavrama geçiliyor. Biraz daha sıcak ama işlenecek bir kavram yeşil ekonomiye doğru gideceğiz. Bu kavram doğuyor sonra da çevresel sürdürülebilirlik geçiyor. Çevre bir merkezi olan merkezinde bir periferisi olan insan merkezli bir dünya algısını ortaya çıkarıyor. Bütün varlıkların var olmak hakkı vardır. Bütün ekosistemler bütün doğa bütünlüğü içerisinde değerlendirilmek durumundadır. Bunun için merkezîyetçi, merkeze insanı alarak gerçekleştirilen bir doğa koruma anlayışının olması mümkün değil diyoruz. Çevresel sürdürülebilirlik bizim açımızdan geçerliliği olmayan çıkmaz sokaklara iten çok dar bir kavramdır. (DKM.,DKD) Çevre; bir insanın çevresi bir de doğa yani yaban hayatın çevresi burada keşfettiğimiz dünyadır. Biz işin daha çok doğa kısmındayız. Biz de oraya çevresel sürdürülebilirlik diyoruz. Bugün ayak izi diye bir kavram var. Ayak izine bakıyoruz. Şu anda insanlar ortalama bir dünya tüketecek şekilde yaşıyor. Bu şekilde bu tüketim hızında devam ettiğimiz sürece bize iki dünya gerekmektedir. Çevresel sürdürülebilirliği bu gün sağlayamaz isek üretim bir iken sen bir buçuk alırsan cepten yemiş oluyorsun ve kaynakları tüketerek gelecek nesillerden çalmış oluyorsun. Buna dünyadaki kaynakların dayanması mümkün değildir. Onun için çevresel sürdürülebilirliği hayatın her alanına entegre etmeye çalışıyoruz. (KÇSD.,DB) Çevrenin yönetiminden söz etmeliyiz belki burada. Benim gördüğüm kadarıyla sürdürülebilirlikle ilgili yirmi yıldır konuşuluyor. Bunların içinde ben hiç sürdürülemez diye bir şey çıktığını görmedim. (TEMA.,AT) Öncelikle sahip olduğumuz doğal varlıkların farkına

varmak, onların korunmasını ve verimini arttırmak, gelecek nesillere taşıyabilmek, özetle “Yaşamak” için “Yaşatmak”tır şeklinde vurgulamıştır. (GGYD.,DB) Çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik bir diaspora gibidir. Tüketmeden, yenilenebilir enerji kaynaklarını koruyabilmektir. STK’ların, ekonomik büyüme ve refah seviyesini yükseltme çabalarının temelinde bu yöntem vardır.

3.1.3.Temsil Ettiğiniz STK’nın Çevresel Sürdürülebilirlik Konusunda Projesi veya Projeleri Oldu mu? Olduysa Kapsamını ve Çıktılarını Açıklar mısınız?

(WWF.,DKY) Aslında bütün çalışmalarımız doğrudan çevresel sürdürülebilirlik. Daha çok doğal kaynakların sürdürülebilirliği ve kullanılıyorsa tüketilmeden kullanımına yönelik projeler. (1). Küre Doğal Milli Parkı’nda bir çalışma oradaki Milli Parkın korunması ve çevresindeki yaşayan insanların bu Milli Parktan da faydalanarak gelir imkânlarının artırılması kalkınmanın desteklenmesine yönelik. (2). Konya Kapalı Havzası’nda suyun sürdürülebilir kullanılması. (3). Deniz kıyısından sürdürülebilir balıkçılık. (4). Kaş Kekova Deniz Koruma Alanı’nda turizm sektörünü içine alarak hem denizel türlerin korunması hem de turizmin kendini yok etmeden sürdürülmesi kapsamında çalışmalar. (5). Küre Dağları yanı sıra Fırtına Havzası ile yaptığımız bir çalışma ile oradaki insanların doğal alanı nasıl görmek istediklerine dair bir çalışma. (DD.,GM) Biz oradaki yaşamı en doğal haliyle nasıl devam ettirelim veya daha iyileştirilebileceği üzerine çalışmalarımızı kurguluyoruz. O yüzden çevresellik, sürdürülebilirlik kavramları üzerinde bir çalışma anlayışımız yok. (DKM.,DKD) Bizim yaptığımız projelerin hepsi muhakkak içinde çevresel sürdürülebilirlik bakışı içeriyor. (1). Ormanlarımızda yıllık kesimler var ahşap yakacak v.b. yapılıyor. Bu kesimle canlılar arasındaki ilişki ağı bilinmiyor. O bölgede bir araştırma yapmak değerleri üst üste koymak kelebekler kurbağalar tüm canlı gruplarına bakmak ve öneriler geliştiriyoruz ormancılara. Şu bölgeye dokunma şu bölgenin kesimini şu mevsimde yap ve o ağacı şöyle kes gibi. Bu bölge hayvanların geçiş bölgesi buralara dokunma. Bu bölge peyzajı çok güzel. Turizm için burası değerli ya da hayvanların üreme mevsimlerini dikkate alan kesim yap gibi sistem geliştirdik, bu konuda çalışmalar yapıyoruz. Çünkü tam oradaki biyolojik çeşitliliği korumadan sürdürülebilirliği sağlayamazsınız, koruyamazsınız, oradaki ormanları kalitesinden tutun miktarına kadar etkilersiniz. Çevresel sürdürülebilirlik böyle örneklerle sağlanacak. (2). Suyun yönetimi ve kullanımı konusunda çalışmalar yapıyoruz. İklim değişiyor ve bununla beraber bizim ülkemizde de su daha çok

azalacak. Bu da tarımı sanayiye de olumsuz etkileyecek gibi senaryolar var. Suyu nasıl daha iyi kullanırız konusunda çalışmalar yapıyoruz. (3). Türkiye'deki kelebeklerin durumunu ortaya koyduk. Üniversitelerle beraber yaptık bu çalışmayı. Öncelikle kelebeklerin kırmızı listesini hazırladık. Hangi kelebeğin durumu nedir, hangisinin korunmaya ihtiyacı var. Türkiye kelebek stratejisi çıkardık. Bir kelebek için tarımda şöyle bir şey yapmak lazım derken buna göre bir strateji oluşturduk. Tarım ilaçlama konusunda ve tarım çeşitlendirilmesine yönelik bakıyorsunuz sonsuza kadar buğday tarlası oluyor içinde hiç yabancı bitkinin olmadığı alanlar orada artık kelebeklerin üreyebileceği bir yer kalmıyor. Onların üremesi için yabancı bitki gerekiyor. Öneri olarak biz de tarlalar arası biraz daha büyük boş alanların bırakılmasını öneriyoruz. Çünkü oralarda yabancı bitkiler çıksın ve bütün tarlalarda aynı şey ekili olmasın gibi çeşitlilik monokültür anlamında öneriyoruz. Aslında bu, bütün bitkiler ve böcekler için de faydalı hatta arıcılık için de çok faydalıdır. Bu da Tarım Bakanlığı'nda çevresel sürdürülebilirlik değerleri taşıyor. (KÇSD.,DB) Yoktur. (TEMA.,AT) Yapılan tüm etkinlik ve projelerde sürdürülebilirlik önemsenmiştir. Örneğin; Kaçkar Dağları Sürdürülebilir Orman Kullanımı ve Koruma Projesi Çalışması buna örnektir. (GGYD.,DB) Yoktur. Zira sorumluluklarımızın farkındayız. Çevre konusunda farkındalık yaratabilmek adına belli yerlerde su altı dalışları gerçekleştiriyoruz. Zira Genç Girişim ve Yönetişim Derneği, ekonomiye ortalama yılda 4-5 milyar TL katma değer kazandıran ve toplamda 20 bin civarında istihdam yaratan bir sivil toplum kuruluşudur.

3.1.4. STK'ların Kuruluş Yönetmeliğinin Amaçları İçerisinde Çevresel Sürdürülebilirlik veya Çevresel Kalkınma Konusunda Vurgunuz Var mıdır?

(WWF.,DKY) Derneğin amacı bu zaten. Daha çok doğal kaynakların sürdürülebilirliği; çevresel kalkınmada kullandığımız araçlardan bir tanesidir. (DD.,GM) Yoktur. (DKM.,DKD) Bizim misyonumuzun en önemli amacı doğa koruma merkezinde bilimsel yaklaşımları temel alarak biyolojik çeşitliliğin etkin bir şekilde yönetilmesini amaçlar. Yani en üst seviye hedefimiz dahi doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimdir. Bunlar çevresel sürdürülebilirliğe de girer. Ama bizim kurum olarak bir kalkınma hedefimiz yok. (KÇSD.,DB) Amacımız kırsal çevre ve ormancılık alanında sorunları ortaya koyabilmek ve bu araştırmaları yapmaktır. Dernek tüzüğümüzde çevresel kalkınma konusunda bir vurgu yoktur. (TEMA.,AT) Ufkumuz, geleceğe bakışımız; sürdürülebilir yaşam ilkesiyle başta topraklarımız olmak üzere doğal varlıkların korunması için, bilim

temelli çalışan, topraktan gelen toplumsal barışa inanan, halkla bütünleşen, ülkenin ve dünyanın geleceğinde söz sahibi olan, gönüllü, bilinçli, öncü, uluslararası ve muteber bir Sivil Toplum Kuruluşu olmaktadır. Amacımız, (1). Ülke topraklarımızı tehdit eden erozyon ve çölleşme tehlikesine dikkat çekmek ve bu mücadelenin bir devlet politikası haline gelmesine katkı sağlamak. (2). Toprakla birlikte dünya üzerindeki ekosistemi oluşturan su, orman, biyolojik çeşitlilik gibi tüm doğal varlıkların korunması ve insan kaynaklı iklim değişikliğine dair politikaların ve toplumsal bilincin oluşturulması. (3). Kendiliğinden yetişen doğal ormanları korumak, ağaçlandırma çalışmaları yaparak topluma ağaç sevgisi aşılacak. (4). Tarım alanları, çayır ve meraları korumak, geliştirmek, amacı dışında kullanılmasını önlemek. (5). Doğal varlıkların korunması ve doğru şekilde yönetilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasına öncülük etmek, destek vermek. (GGYD.,DB) Yoktur. Ancak finansman yönetimi, istihdam ve projelerin etkin biçimde gerçekleştirilmesi için paneller düzenliyoruz.

3.1.5. Türkiye’de Çevresel Sürdürülebilirlik Konusunda Daha İyi Bir Noktaya Gelinebilmesi İçin Öncelikle Yapılması Gerekenler Nelerdir?

(WWF.,DKY) İlk başta politikaları düzenlemek gerekiyor. Günümüz koşullarında daha çok kapital sermayelerin etkisiyle artık politikalar sürdürülebilirlikten çok tüketime yöneldi. BM’nin toplantılarında hep bu gündeme geliyor ama nedense çok fazla politikalar değiştirilmiyor. İkinci olarak insanların bilinçlendirilmesi çok önemli bir konu, özellikle Türkiye’de bu hala da eksik olan konulardan bir tanesidir. Gerek kırsal alanda olsun gerek ulusal alanda toplumun bilinçlendirilmesi genç yaşlardan başlayarak bilinçlendirilmesi çok önemli. Türkiye’de STK’lara çok önemli görevler düşüyor. Hem bilinç konusunda hem de politika geliştirme konusunda, karar vericileri etkileme veya onları yönlendirme konusunda STK’ların önemli rolü vardır. (DD.,GM) Çevresellik ve sürdürülebilirlik bizim terminolojimizde yok. (DKM.,DKD) Ülkemizde bir çevre politikamız yok. Çevresel hedefler yok. Tamamen kalkınma odaklı düşünülüyor ve kalkınmaya engel olarak görülüyor. Halbuki bütün dünyada böyle değil. Almanya, Kore gibi geleceği gören ülkeler yeşil büyüme kavramlarına geçiyorlar. Biz ülke olarak dünyayı koruma işine katılmak istemiyoruz. (KÇSD.,DB) Öncelikle benim şahsi görüşüm, işleri birilerine para kazandırıcı, kar getirici bir araç olarak kullanmaktan vazgeçilmesine bağlı olduğunu düşünüyorum. İkincisi ise Türkiye’de şu anda 24 tane mühendislik disiplini var. DPT diye bir teşkilat var her bakanlığın kendi bünyesi içinde planlama birimleri var. Oturup Türkiye’nin

kırsalından kentseline kalkınması için uzun dönemli kalkınma planlarının hazırlanması gerekir. Kalkınmanın temeli planlamadır. Planlama olmadan hiçbir şey olmaz. Sadece kar getireceği düşünülerek göz bebeğimiz olan çeşitli alanlara otel v.b. yapıların yapılmaması gerekir. Milli parklarımızın yönetim tarzları aşağı yukarı bu anlayıştadır. (TEMA.,AT) Öncelikle sahip olduklarımızın farkında olmak, korumak ve kaliteli aktarımını sağlamak. STK'ların güçlerini birleştirerek çevresel sürdürülebilirliği karar vericilere anlatmak. (GGYD.,DB) Kaynakların korunması için sosyal sorumluluk projelerine öncelik verilmesi gerekmektedir. Yenilenemeyen enerji kaynakları yerine yenilenebilir enerji kaynaklarının verimli kullanımını sağlayarak, üretim ve hizmet faaliyetlerinin sonucunda ortaya çıkabilecek çevresel etkilerin azaltılması ve tüm çalışanların çevre bilincinin artırılması amacıyla faaliyetlerin yürütülmesi gerekmektedir.

3.1.6. Çevresel Sürdürülebilirlik Konusunda Türkiye’de Yapılacaklarda En Önemli Hedef Kitle Kim/ Kimler Olmalıdır?

(WWF.,DKY) En önemli hedef kitemiz karar vericiler, politikacılarıdır. İkinci olarak tabi ki toplumdur. Toplumun bilinçlendirilmesi oldukça önemlidir. Özellikle gençlerin bilinçlendirilmesi oldukça önem taşımaktadır. Çünkü “ağaç yaş iken eğilir”. Çocukluk çağından başlayarak onların bilinçli bir toplum olarak geliştirilmesi önemlidir. Kırsalda da özellikle kadınlar hedef kitledir. (DD.,GM) Ortak yaşam önemli bir şey. Bu kaderi evrendeki ve dünyadaki bütün varlıklarla beraber ortak olarak yaşadığımızda ve böyle bir algıyla hareket ettiğimiz zaman önemsiz hiç kimse olmaz. Yaptığımız çalışmalarda da gördüğümüz kadarıyla çevresel sürdürülebilirlik konusunda bölgede yaşayan insanların sahiplenmesi oldukça önemlidir. Onlar sahipleniyorsa sonraki hedef kitleler belli oluyor. Kamusal politikaları etkileyebilirsiniz. Yerel düzeyde örneğin belediye harekete geçirilerek yerelde yaşayan insanlar gerçekten davayı sahiplenirse o zaman belediyeyi etkileyebilirsiniz. En büyük sorumluluk ise karar vericilerdir. (DKM.,DKD) Özellikle özel sektörün kilit olduğunu düşünüyoruz. Çünkü üretimi özel sektör yapıyor. Özel sektör değişmek istediğinde çok hızlı değişiyor. Değişme kapasitesi hızından dolayı özel sektörün değişimini etkileyecek şeylerden bir diğeri de toplumun istekleridir. 2012’de yapılan Rio +20 toplantısı yapıldı. Orada da yeşil ekonomi vurgusu çıktı. Yani konu yavaş yavaş yeşil ekonomi yeşil büyüme kavramına giriyor. Bu iki kavrama bakarsanız daha farklı bir yana doğru gidiyor. Bu da tamamen şirketleri kapsıyor. Türkiye’de de sektör yavaş yavaş çevreci olmaya başlıyor. (KÇSD.,DB) Toplumun her kesimi

olmalıdır. (TEMA.,AT) Kalkınma planlarını yapan yetkililer, kent planlarını yapanlar, çiftçiler, karar vericilerdir. (GGYD.,DB) Sivil Toplum Örgütleri, bireylerin ve toplumların bu projelere katılımı sağlayarak konunun teorik olarak değerlendirilmesinde önemli bir etkiye sahiptir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir olması, çevre değerlerinin korunmasına ve doğal kaynakların tekrar oluşumunun önündeki engellerin ortadan kaldırılmasına bağlıdır. Bu bağlamda sürdürülebilir bir çevre anlayışının oluşturulması için atılması gereken ilk adım, çevreyi ekonominin bir alt kümesi olarak kabul eden ve sınırsız üretim-sınırsız kavramı anlayışının tümüyle reddedilmesi gerekmektedir (Beyhan, 2008: 12). Günümüzde gelinen nokta ise bu düşünceyi doğrulamaktadır. “İstedığımız Gelecek” BM Kalkınma Konferansı Rio+20’de, toplumların tüketim ve üretim şekillerindeki köklü değişimlerin küresel sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilebilmesi için gerekli olduğu kabul edilmektedir (Anonim, 2012). Mülakat yapılan STK’lar da işletmelerin sadece üretim tekniklerinde yapacakları çevreci yaklaşımların çevresel sürdürülebilirliğe yeterli düzeyde katkı sağlamayacağını düşünmektedirler. Zira teknolojinin çevreye karşı vermiş olduğu mücadele daha fazla tüketim üzerine işlemektedir. Bu da daha fazla çevresel bozulmalara, zararlı atıkların artmasına ve her türlü kaynakların daha çabuk tükenmesine yol açtığına vurgu yapmışlardır. Dünyada tüm sektörlerin ürettikleri ürünlerde teknik servis hizmetlerinin yaygınlaştırılması bu yaklaşımlara bir katkı yapacak olan uygulamalardan bir diğeri olabilir. Bu yaklaşım işletmelerin ve ülkelerin üretim ve tüketim hızını kesmeden devam edecek olan diğer çevreci yaklaşımlarından daha samimi ve daha gerçekçi bir yaklaşım olacaktır. Öte yandan iklim değişikliği ile mücadele, yenilenebilir enerji kaynaklarının yaygınlaştırılması, enerji verimliliğinin sağlanması ve doğal kaynakların yönetimi, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesinde üzerinde önemle ve samimiyetle durulması gereken konular olarak görülmektedir.

Demirtaş (2013)’e göre; kalkınma ve çevresel sürdürülebilirlik konusunda temel yaklaşım olarak sadece kar amacı güdülmemelidir. Aksine toplumun bugünkü ve gelecekteki çıkarları göz ardı edilmeden kamu yararı gözetilmelidir. Bilim, teknik ve akıl da bunu gerektirmektedir. Bunun en temel yaklaşımı da planlamadır. Bunu sürdüreceği olan ve birinci derece sorumlu olan kamudur (Demirtaş, 4 Şubat 2013). Sürdürülebilir kalkınmanın temelinde kaynakların korunması ve

yenilenmesi yatar. Büyüme kavramı, çevre ile uyumlu olduğu sürece sürdürülebilir olarak kabul edilmektedir. Bu da çevre ve sürdürülebilir kalkınmanın birbirinden ayrılmaz iki kavram olduğunu ortaya koymaktadır (Bener ve Babaoğlu, 2008: 4). Görüşme yapılan STK'lar özellikle kapsamlı bir çevre politikasının gerekliliğine, STK'ların güç birliğinin önemine ve bu sayede karar vericilere çözümler üretilmesinin gerektiğini vurgulamışlardır. Ayrıca, toplum genelinde küçük yaşlardan itibaren çevre bilincinin oluşması konusunda eksiklik olduğunu yani çevre bilincinin yetersizliğini aktarmışlardır.

Çevre koruma ve kullanma dengesinin sürdürülebilir kılınması önem taşımaktadır. Dolayısıyla çevre ve çevre sorunlarına uygulanabilir çözümler üretmek, hem kamu sektörünün, hem özel sektörün ve hem de üçüncü sektör olarak ifade edilen sivil toplum kuruluşlarının bütünleşik birliktelikleriyle gerçekleştirilecek önemli bir konudur (Yavaş ve Palabıyık, 2006: 11-12).

KAYNAKLAR

Afacan, Özlem & Demirci Güler, Pınar, "Sürdürülebilir Çevre Eğitimi Kapsamında Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması", International Conference on New Trends in Education and Their Implications 27-29 April, 2011 Antalya.

Alagöz, Mehmet, "Sürdürülebilir Kalkınmada Çevre Faktörü: Teorik Bir Bakış", İktisat ve Girişimcilik Üniversitesi – Türk Dünyası Kırgız – Türk Sosyal Bilimler Enstitüsü Celalabat – KIRGIZİSTAN, Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi, ISSN:1694 – 528X Sayı: 11, 1-12, Ocak – 2007.

Allıoğlu, Nezh (2013). Sözlü görüşme Genç Girişim ve Yönetişim Derneği Dernek Başkanı, 4 Mart 2013.

Anonim, İstedığımız Gelecek Birleşmiş Milletler Kalkınma Konferansı Çıktısı, Rio+20 Rio de Janeiro Brezilya, Haziran 20-22, 2012 <http://www.undp.org.tr/publicationsDocuments/3.The%20FutureWeWant.pdf>. Erişim Tarihi 15.02.2013.

Bener, Özgün & Babaoğlu, Müberra (2008). "Sürdürülebilir Tüketim Davranışı ve Çevre Bilinci Oluşturmada Bir Araç Olarak Tüketici Eğitimi", Hacettepe Üniversitesi, Sosyolojik Araştırmalar.E-Dergisi, 13 Ekim 2008, www.sdergi.hacettepe.edu.tr/surdurulabilirtuketimdavranisi Erişim Tarihi 20.01.2013).

Beyhan, Eyüp (2008).“**Sürdürülebilir Kalkınma- Çevre ve Yerel Yönetimler**”, Yerel Siyaset, <http://www.yerelsiyaset.com/pdf/kasim2008/4> (Erişim tarihi 14.01.2013).

Çalışkan Avcıoğlu, Başak (2013). Sözlü görüşme WWF Doğal Hayatı Koruma Derneği Doğa Koruma Yönetmeni, 1 Ocak 2013.

Demirtaş, Ahmet (2013). Sözlü görüşme Kırsal Çevre Sorunları Derneği Dernek Başkanı, 4 Şubat 2013.

Ekremoğlu, Mukadder (2013). Sözlü görüşme TEMA Vakfı Ankara Temsilcisi, 28 Şubat 2013.

Emrealp, Sadun(2005). “**Türkiye Yerel Gündem 21 Programı- Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı**”, IULA-EMME Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği, Doğu Akdeniz ve Ortadoğu Bölge Teşkilatı Yayını, İstanbul: Birmat Matbaası, İkinci Baskı,<http://www.umraniye.bel.tr/images/kentkonseyi/YG21%20El%20Kitabi.pdf> _Erişim Tarihi 28.01.2013.

Güneş, Gül, “**Konaklama Sektöründe Çevre Dostu Yönetimin Önemi**”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi 13 (20): 45-51, 1309-9132, 2011.

Güney, Taner & Bakırtaş, İbrahim, “**Sürdürülebilirlik ve Yozlaşma İlişkisi: Bir Kesit Veri Analizi**”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 30, Ağustos 2011.

Kaypak, Şafak,“**Küreselleşme Sürecinde Sürdürülebilir Bir Kalkınma İçin Sürdürülebilir Bir Çevre**”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 13 (20) 1309-9132, 2011.

Kurt, Bahtiyar (2013). Sözlü görüşme Doğa Koruma Merkezi Koruma Direktörü, 18 Ocak 2013.

T.C. İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı <http://www.dernekler.gov.tr> Erişim Tarihi 25.01.2013).

United Nations (1987). Chapter 2: Towards Sustainable Development. Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development, <http://www.un-documents.net/ocf-02.htm#I> Erişim Tarihi 01.02.2013.

Yavaş, Hikmet & Palabıyık, Hamit, “**Sivil Toplum Kuruluşlarının Çevre Koruma ve Kullanma Dengesi Açısından Rolü ve Önemi**”,*III. Uluslararası STK’lar Kongresi*. 9-10 Aralık 2006, Çanakkale.

Yılmaz, Engin (2013). Sözlü görüşme Doğa Derneği Genel Müdürü, 16 Ocak 2013.

Teşekkür

Yazarlar, bu araştırmanın derinlemesine görüşmelerinin yapıldığı STK temsilcilerine vermiş oldukları anlamlı destek nedeniyle teşekkür eder.